

Perhekuntoutuksen vaikuttavuus ja miten sitä voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta

Iina Rissanen & Teija Sirkiä

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Perhekuntoutuksen vaikuttavuus ja miten sitä voitaisiin kehittää
sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien
näkökulmasta**

Iina Rissanen & Teija Sirkiä
Sosionomin koulutus
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2023

lina Rissanen, Teija Sirkiä

Perhekuntoutuksen vaikuttavuus ja miten sitä voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta

Vuosi

2023

Sivumäärä

40

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Niittypolun perhekuntoutuksen vaikuttavuutta perheille ja myös, miten sitä voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta. Työelämäkumppanina toimi Humanan Niittypolun perhekuntoutusyksikkö. Tavoitteena oli tarjota työelämäkumppanille tietoa siitä, miten vaikuttavaa perhekuntoutus on ja miten sitä voitaisiin kehittää. Työelämäkumppanin näkemyksen mukaan he tekevät eniten yhteistyötä Lohjan ja Karviaisen kanssa ja siitä syystä tähän opinnäytetyöhön valikoitui kyseisten paikkakuntien sosiaalitoimet.

Opinnäytetyön tietoperustan muodostivat perhe lapsen kasvuympäristönä, joka sisälsi kasvatusta ja vanhemmuus, perheen voimavarat sekä lapsen sekä perheen välinen vuorovaikutus. Lisäksi tietoperusta sisälsi lastensuojelun asiakkuus ja avohuolto, johon liittyi lastensuojeluasian vireille tulo ja palvelutarpeen arviointi, lastensuojeluasiakkuuden alkaminen ja lastensuojelun avohuolto. Lisäksi tietoperusta sisälsi perhekuntoutus ja siihen johtavat syyt, joka sisälsi perhekuntoutuksesta sen tarkoituksesta ja tavoitteista, vanhempien mielenterveys ja päihdeongelmat sekä perheväkivalta. Lopuksi tietoperustassa käsiteltiin perhekuntoutus ja sen keskeisimmät menetelmät.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus ja aineisto kerättiin kyselyllä loka-marraskuun aikana 2022. Kyselyssä oli avoimia, mutta myös monivalintaisia kysymyksiä. Kysely lähetettiin saatekirjeineen sähköpostitse kohderyhmälle. Tutkimusaineiston analysointimenetelmänä käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä.

Jokainen kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että perheet hyötyivät perhekuntoutuksesta tavalla tai toisella. Joko perheen ongelmia saatiin avattua tai sitten tultiin lopputulokseen, että lapsi/ lapset sijoitettiin kodin ulkopuolelle. Joka tapauksessa tilanne selkeytyi perheessä tai vanhemman ymmärrys oman perheen tilanteesta selkeytyi. Menetelmäosaamiseen kaivattiin vastausten perusteella lisää koulutusta ja järjestelmällistä käyttöä.

Tämän opinnäytetyön avulla Niittypolun perhekuntoutuksen työntekijät voivat saada kehittämisideoita tulevaisuuden varalle työhönsä, sillä tämän opinnäytetyön kyselyn vastaukset toivat konkreettisesti esille kehittämistarpeita.

Asiasanat: perhekuntoutus, vaikuttavuus, lastensuojelun avohuolto, vanhemmuus, menetelmät

lina Rissanen, Teija Sirkiä

The effectiveness of family rehabilitation and how it could be developed from the perspective of social workers and those working in family rehabilitation

Year

2023

Pages

40

The purpose of this thesis was to examine the effectiveness of Niittypolku family rehabilitation for families, and how it could be developed from the perspective of social workers and those working in family rehabilitation. The workplace partner for this project was Humana's Niittypolku family rehabilitation unit. The goal was to provide the workplace partner with information on how effective family rehabilitation is and how it could be developed. According to the workplace partner, they collaborate the most with the social services of Lohja and Karviainen, which is why the social services of these municipalities were chosen for this thesis

The theoretical basis of the thesis consisted of the family as a child's growth environment, which included parenting and education, family resources, and interaction between the child and the family. Moreover, the theory section covers child welfare services and open care, which involved initiating child welfare cases and assessing service needs, beginning child welfare services and open care. Moreover, the theory section covers family rehabilitation and the reasons leading to it, which included the purpose and goals of family rehabilitation, parents' mental health and substance abuse problems, and family violence. Finally, the theory section manages family rehabilitation and its key methods.

The thesis was a qualitative study. The data was collected through a survey during October-November 2022. The survey included open-ended as well as multiple-choice questions. The survey was sent with a cover letter via email to the target group. The data analysis method used was theory-guided content analysis.

Every respondent to the survey believed families benefited from family rehabilitation in one way or another. Either the family's problems were addressed or it was concluded that the child/children were placed outside of the home. In any case, the situation in the family became clearer or the parent's understanding of their family's situation became clearer. Based on the responses, there was a need for more training and systematic use of method expertise.

With the help of this thesis, the employees of Niittypolku's family rehabilitation can get development ideas for their future work, as the survey responses in this thesis concretely highlighted areas in need of improvement.

Keywords: family rehabilitation, impact, open care in child welfare, parenthood, methods

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön työelämäkumppani	8
3	Perhe lapsen kasvuympäristönä	9
3.1	Kasvatus ja vanhemmuus.....	9
3.2	Perheen voimavarat	9
3.3	Lapsen ja perheen välinen vuorovaikutus	10
4	Lastensuojelun asiakkuus ja avohuolto.....	11
4.1	Lastensuojeluasian vireille tulo ja palvelutarpeen arviointi	11
4.2	Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen	11
4.3	Lastensuojelun avohuolto	12
5	Perhekuntoutus ja siihen johtavat syyt	13
5.1	Perhekuntoutuksesta, sen tarkoituksesta ja tavoitteista.....	13
5.2	Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat.....	13
5.3	Perheväkivalta.....	14
6	Perhekuntoutus ja sen keskeisimmät menetelmät	15
7	Aiemmat tutkimukset ja opinnäytteet	15
8	Opinnäytetyön toteutus	17
8.1	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys.....	17
8.2	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	18
8.3	Aineiston keruu	19
8.4	Aineiston analyysi	20
9	Tulosten tarkastelu	21
10	Johtopäätökset	25
11	Pohdinta, eettisyys ja luotettavuus	26
	Lähteet.....	28
	Kuviot	31
	Taulukot	31
	Liitteet	32

1 Johdanto

Perhekuntoutuksen tarkoituksena on tarjota perheelle suunniteltua ja tavoitteellista kuntouttavaa toimintaa. Tavoitteena on vanhempien tukeminen kasvatuksessa, perheen voimavarojen vahvistaminen ja lasten kasvuolosuhteiden turvaaminen. Perheen vuorovaikutussuhteita tuetaan työskentelyssä erilaisia menetelmiä käyttämällä. Muita tärkeitä perheen kuntoutuksen osia ovat säännöllisen päivärytmin muodostaminen ja erilaisten arjen taitojen harjoittelu. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022a.)

Tämän opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Humanan Niittypolun perhekuntoutusyksikkö, joka sijaistee Vihdin Nummelassa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää perhekuntoutuksen vaikuttavuutta perheille sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta. Samalla tarkoituksena oli selvittää, miten perhekuntoutusta voitaisiin kehittää. Opinnäytetyön tavoitteena oli, että Niittypolun työntekijät voivat tutkimuksen tulosten pohjalta kehittää omaa toimintaansa työssään. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli: Miten vaikuttavaa perhekuntoutus on perheille ja miten sitä voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta?

Kysely oli sähköinen ja se muodostui avoimista sekä monivalintaisista kysymyksistä ja oli täysin anonyymi. Siihen osallistuivat Niittypolun perhekuntoutuksen työntekijät, sekä työelämäkumppanin toiveesta Niittypolun perhekuntoutuksen kanssa yhteistyötä tekevät Karviaisen ja Lohjan lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät.

Opinnäytetyön aihe on tärkeä ja ajankohtainen, sillä siitä löytyi vain vähän tehtyjä tutkimuksia. Humana oli erityisesti toivonut tutkimusta perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta. Tutkimukselle työelämäkumppani ei asettanut sen suurempia raameja tai ehtoja. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa työelämäkumppani toi kuitenkin esiin, että asiakkaiden näkökulma asiassa olisi mielenkiintoinen ja tärkeäkin selvittää, mutta se olisi ollut haastavampaa ja olisi vienyt enemmän aikaa. Lisäksi perheitä olisi saattanut olla vaikea saada mukaan tutkimukseen. Työelämäkumppanimme toive oli kuitenkin, että perhekuntoutuksen henkilökunnan lisäksi saataisiin tutkimukseen myös toisenlainen näkökulma ja siksi kysely toteutettiin myös perhekuntoutuksen kanssa yhteistyötä tekeville sosiaalityöntekijöille.

Aiempiä tutkimuksia tutkittaessa oli helppo pistää merkille, ettei tutkimuksia työntekijöiden näkökulmasta ole juurikaan aiemmin tehty. Tämän tutkimuksen ja sen tulosten perusteella Niittypolun perhekuntoutuksen työntekijät voivat kehittää toimintaansa. Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät ja Niittypolun perhekuntoutuksen työntekijät saavat konkreettisesti tietoa Niittypolun perhekuntoutuksessa tehtävän työn vaikuttavuudesta heidän omasta näkökulmastaan käsin.

2 Opinnäytetyön työelämäkumppani

Humana on toiminut Suomessa vuodesta 2016 alkaen. Sen tavoitteena on tuottaa Suomeen kattava ja laadukas sosiaali- ja hoivapalveluita tuottava kokonaisuus. Humana tarjoaa asumis- ja lastensuojelupalveluita sekä avohuoltoa. (Humana 2022c.)

Perhekuntoutus on tarkoitettu perheille, jotka tarvitsevat intensiivistä tukea kriisiytyneessä tai haastavassa elämäntilanteessa. Perhekuntoutus Humanalla on aina tavoitteellista ja sen tarkoituksena on tarjota välineitä selviytyä arjessa sekä lisätä perheen hyvinvointia. Yksikössä tapahtuva perhekuntoutus sisältää perheen tavoitteiden ja tarpeiden mukaisesti räätälöitynä tapaamisia lasten ja vanhempien kanssa yksittäin, perheterapeuttista työskentelyä, perheen tilanteen jatkuvaa arviointia, perheohjausta sekä työskentelyssä on tukena perhekuntoutuksen omien sosiaalityöntekijöiden asiantuntemus. (Humana 2022a.)

Niittypolun perhekuntoutusyksikkö sijaitsee Vihdin Nummelassa ja se palvelee koko Etelä-Suomen aluetta. Niittypolussa perheiden käytössä on yhteensä kuusi asuntoa. Niittypolun toiminta on ilmoituksenvaraista sosiaalipalvelua. Ilmoituksenvaarainen sosiaalipalvelu eroaa luvanvaraisesta sosiaalipalvelusta muun muassa siten, että ilmoituksenvaarainen sosiaalipalvelu ei tarjoa ympärivuorokautista palvelua. Niittypolun perhekuntoutuksessa ei ole henkilökuntaa töissä öisin. Perhekuntoutuksessa on ilta-, yö- ja viikonloppupäivystys paikalle tulo velvoitteella, eli työntekijät päivystävät etänä ja tulevat tarvittaessa paikan päälle. (Humana 2022b; Aluehallintovirasto 2022; Wejberg 2022b.)

Niittypolun perhekuntoutus on ratkaisukeskeistä, terapeutista ja elämyksellistä. Työskentelyä tehdään koko perheen kanssa ja se perustuu sekä arvioivaan, että kuntouttavaan työskentelyyn. Niittypolussa perheelle rakennetaan Niittypolun tarjoamista palveluista, juuri heidän tarpeisiinsa sopiva palvelukokonaisuus. (Humana 2022b.)

Niittypolun perhekuntoutuksessa työskentelee tällä hetkellä 12 työntekijää, joiden lisäksi siellä työskentelee tuntityöntekijöitä. Henkilöstössä työskentelee sosionomeja, sairaanhoitajia, yhteisöpedagogi, lastenohjaaja, perhepsykoterapeutti, ratsastusterapeutti sekä sosiaalityöntekijä. Perhekuntoutusjakson alkaessa perheelle nimetään omat työntekijät, jotka kulkevat perheen tukena koko kuntoutusjakson ajan ja yhdessä muun työryhmän kanssa vastaavat perheen kanssa tehtävästä muutostyöstä. Yleensä jokaisella perheellä on kaksi nimettyä perheohjaajaa. Tiimin johtajana ja meidän yhteistyöhenkilönämme toimii Jonna Wejberg. (Wejberg 2022b; Humana 2022b.)

3 Perhe lapsen kasvuympäristönä

Tilastokeskus on määritellyt perheen koostuvan samassa taloudessa asuvista avio- tai avoliitossa elävistä henkilöistä ja parisuhteensa rekisteröineistä henkilöistä, joilla ei ole lapsia. Jos perheeseen kuuluu vähintään yksi alle 18-vuotias kotona asuva lapsi, se määritellään lapsiperheeksi. Lapsiperheiksi luokitellaan yksinhuoltajaperhe, uusperhe ja ydinperhe. Ydinperhe on yleisin perhetyyppi ja siihen kuuluu isä, äiti, sekä yksi tai useampi lapsi. Teoksessa Rönkkö ja Rytönen (2010,15) Liljeströmin (1990) mukaan nykyisin suurperheeksi Suomessa määritellään perheet, joissa on vähintään kolme lasta. Kun perheessä asuu vanhempien lisäksi muitakin sukulaisia, puhutaan laajennetusta perheestä tai kolmen sukupolven perheestä. Perhepiiriksi taas katsotaan erillä asuvia ihmisten ryhmittymiä, jotka jakavat keskenään arkea ja näin muodostavat tiiviin verkoston. Nykyisin monet uusperheet muodostavat perhepiirejä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 15-16; Ihalainen & Kettunen 2011, 71.)

3.1 Kasvatus ja vanhemmuus

Kaikki toiminta, jolla vanhempi vaikuttaa lapseensa on kasvatusta. Sen yhtenä tavoitteena on opettaa lasta selviytymään elämässä itsenäisesti. Kasvatuksessa lapsi oppii, mikä on oikein ja mikä on väärin, mikä on arvokasta, mikä vältettävää, sekä mikä on sopivaa ja mikä epäsopevaa. Lapsi oppii myös oikeutensa, vastuunsa ja velvollisuutensa. Kasvatus on aina vuorovaikutusta. Tämä tarkoittaa sitä, että samalla kun vanhempi vaikuttaa lapseen myös lapsi vaikuttaa vanhempansa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021a.)

Riittävän hyvään vanhemmuuteen vaikuttavat monet eri tekijät, kuten esimerkiksi vanhemman tämänhetkinen elämäntilanne ja menneisyys. Joskus vanhemmuus vaatii enemmän töitä ja joskus voi olla hyvä kääntyä ammattilaisen puoleen. Lapset tarvitsevat lämpimiä, pysyviä ja vastavuoroisia ihmissuhteita ja tunteen, että hänestä välitetään, hänet hyväksytään ja häneen luotetaan. Lapsi tarvitsee hellyyttä, huolenpitoa, turvaa, sekä ikätasoisesti rajoja ja sääntöjä. Vanhemmuuden tärkeimpänä tehtävänä on lapsen elämänehtojen turvaaminen. Vanhemman tulee olla lapselle turvallinen aikuinen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2019; Mielenterveystalo 2022a.)

3.2 Perheen voimavarat

Voimavara on ihmisen sisäistä voimantunnetta ja se ilmenee kykynä tehdä sinnikkyyttä vaativia toimia. Samalla se on henkistä vahvuutta ja fyysistä jaksamista. Voimavarat voivat olla myös kykyä näyttää tunteita, ne voivat olla taitoja, ihmissuhteita, henkistä energiaa ja rajojen asettamista. Myönteinen tapa suhtautua itseensä, kohdata kuormittavia tilanteita ja haasteita ovat voimavarakeskeisen näkökulman perusta. Käsitteenä voimavara on laajempi kuin motivaatio. Joskus vaikka motivaatiota olisi, mitään ei tapahdu ilman jonkinlaisia

voimavaroja. Jos ihmisellä ei ole voimavaroja, häneltä puuttuu kyky, taito ja ominaisuus toimia oikein ja siten kuten haluaisi. (Rönkkö & Rytkönen 2010, 192; Terveyskylä 2021.)

Voimavarojen tunnistaminen on tärkeää, jotta niitä voi vahvistaa, vaalia ja hyödyntää. Toisaan osa voimavaroista ovat helposti tunnistettavissa ja osa taas piilossa. Voimavarat muokkaavat käsitystämme maailmasta. Voimavarat ovat ihmisen subjektiivinen kokemus ja niitä voi olla vaikea saada ulkopuolelta. Vakavat sairaudet ja onnettomuudet, lähisuhdeväkivalta tai vaikka tietyt arkiset tapahtumat voivat järkyttää ihmisen uskoa ja luottamusta sekä voimavaroja. (Rönkkö & Rytkönen 2010, 192-194; Terveyskylä 2021.)

Perheiden voimaannuttaminen on usein osana perhetyötä. Työntekijän tulee lisätä perheen uskoa ja motivoida heitä. Perhetyöntekijä voi olla yksi asiakkaan voimavara, jos perhetyöntekijä uskoo asiakkaan kykyihin saada muutosta aikaiseksi. Perheenjäsenillä voi olla hyvinkin kielteinen käsitys tulevaisuudesta. Mikäli kielteinen käsitys elämästä jatkuu pitkään, se voi muokata perheenjäsenten käsityksiä maailmasta negatiivisesti. Tällöin usein myös tulevaisuus pelottaa ja näyttää sarjalta epäonnistuneita yrityksiä. Perhetyöntekijän käyttäessä voimavaraistavaa työtettä, hän haluaa kuulla perheenjäsenten myönteisiä puolia ja onnistumisia. (Rönkkö & Rytkönen 2010, 194-195.)

3.3 Lapsen ja perheen välinen vuorovaikutus

Jo vauvalla on alusta asti tarve ja kyky olla vuorovaikutuksessa. Vauva oppii ensimmäisten ihmissuhteidensa aikana, minkälaisia muut ovat, minkälainen hän on, miten hän vaikuttaa läheisiinsä ja miten läheiset häntä kohtelevat. Näin lapselle ja hänen mieleensä syntyy yhdessä olemisen malli, joka on pohjana sille, miten hän myöhemmin osallistuu ja ennakoii vuorovaikutustilanteita, sekä havainnoi ja tulkitsee niitä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021b.)

Varhainen vuorovaikutus on kaikkea lapsen ja vanhemman yhdessä kokemista, tekemistä ja olemista lapsen ensivuosina. Perusturvallisuuden ja luottamuksen kokemus vaikuttaa lapsen myöhempiin ihmissuhteisiin, luo pohjaa hyvälle itsetunnolle ja minäkuvalle, sekä kehittää empatiakykyä. Perusturvallisuuden ja luottamuksen kokemus syntyy, kun vanhempi on herkkä lapsensa viesteille, tulkitsee niitä oikein, sekä vastaa niihin johdonmukaisesti. Näin lapselle rakentuu mielikuva siitä, että hänen tarpeensa ovat tärkeitä ja hänestä on iloa. Riittävän perusturvan avulla lapsi on kykenevä ympäristönsä tutkimiseen. Kun lapsen perustarpeita laiminlyödään koko ajan, on lapsen haastavaa oppia luottamaan niin itseensä kuin elämäänsäkään. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021b.)

4 Lastensuojelun asiakkuus ja avohuolto

Tässä luvussa avataan lastensuojeluasian vireille tuloa ja palvelutarpeen arviointia, sekä lastensuojeluasiakkuuden alkamista. Lastensuojeluasiakkuus on monialainen käsite ja se pitää sisällään erilaisia lastensuojelun tukitoimia, erilaisista avohuollon tukitoimista aina huostaanottoon asti. Tässä luvussa käsitellään lastensuojelun prosessia avohuollon tukitoimista käsin, sillä perhekuntoutus on yksi avohuollon tukitoimista, joskin viimesijaisin.

4.1 Lastensuojeluasian vireille tulo ja palvelutarpeen arviointi

Lastensuojeluasia voi tulla vireille 12 vuotta täyttäneen lapsen tai lapsen huoltajan/muun laillisen edustajan yhteydenotosta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä voi myös itse havaita, että lastensuojelun tarve tulee selvittää tai hän on saanut muutoin tietää esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen kautta mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta. Vireille tulon jälkeen on välittömästi arvioitava, onko lastensuojelun tarve kiireellinen. Tällöin tilanne voi johtaa kiireelliseen avohuollon tukitoimien järjestämiseen tai sijoitukseen. Vaikka kiireelliset toimenpiteet aloitettaisiin välittömästi se ei tarkoita sitä, että palvelutarpeen arvio voitaisiin jättää tekemättä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022c.)

Palvelutarpeen arviointi tulee aloittaa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ja sen tulee valmistua viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta. Palvelutarpeen arviointi sisältää yhteenvedon asiakkaan tilanteesta ja tuen tarpeesta, asiakkaan näkemyksen ja mielipiteen palvelutarpeestaan, sosiaalihuollon ammattihenkilön arvioinnin asiakkuuden edellytyksistä ja arvioin omatyöntekijän tarpeesta. Mikäli lastensuojelun asiakkuus aloitetaan, lapselle nimetään hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

4.2 Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen

Mikäli palvelutarpeen arvioinnissa huomataan, että lapsen kasvuolosuhteet eivät turvaa tai vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä, lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään ja lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja tai tukitoimia tulee lastensuojelun asiakkuus avata. Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös tilanteessa, joissa ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen kehityksen ja terveyden turvaamiseksi. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Lasten sekä perheiden sosiaalipalveluista säädetään sekä lastensuojelulaissa (417/2007) että sosiaalihuoltolaissa (1301/2014). 2014 uudistetun ja pääosin 2015 voimaan astuneen sosiaalihuoltolain myötä yleisiin perhepalveluihin siirtyivät osa niistä palveluista, jotka olivat aiemmin tarjolla ainoastaan lastensuojelun asiakkaille. Tällä muutoksella saatiin aikaan se, ettei niin moni perhe välttämättä tarvitse aina lastensuojelun asiakkuutta, vaan sosiaalihuoltolain

alaiset palvelut ovat riittäviä. Ilman lastensuojelun asiakkuuttakin voi saada tukiperheitä ja tukihenkilöitä, vertaisryhmätoimintaa ja perhetyötä. Sosiaalihuoltolain tavoitteena on turvata oikea-aikainen tuki ja madaltaa perheiden kynnystä hakea tukea. (Hämeen-Anttila 2019, luku 15; Amalia 2023.)

Lastensuojelun asiakkuutta ei aloiteta, jos lapsi voi saada riittävät palvelut sosiaalihuoltolain kautta. Joskus lastensuojelulain mukaisten tukitoimien tarve voi johtua myös siitä, että lastensuojelun asiantuntijuutta tarvitaan perheen tilanteessa. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun perhe ei tunnista tuen tarpeita tai ei halua ottaa vastaan tukea. Palvelutarpeen arvioinnin perusteella sosiaalityöntekijän tulee arvioida ovatko lastensuojelulain mukaiset avohuollon tukitoimet riittäviä vai millaisia lastensuojelulain nojalla järjestettäviä tukitoimia perhe tarvitsee. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

4.3 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelun yksi keskeisimmistä periaatteista on huoltajien tukeminen kasvatuksessa. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ovat lastensuojelun tarjoamaa ensisijaista, sekä vapaaehtoista tukea ja perustuu perheen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Avohuollon tukitoimia voivat olla esimerkiksi: taloudellinen tuki, lastensuojelun tehostettu perhetyö, perhekuntoutus tai lapsen lyhytaikainen sijoitus avohuollon tukitoimena. (Lastensuojelu 2022.)

Ensisijaisesti lastensuojelun tarpeessa olevalle lapselle siis pyritään järjestämään apua avohuollon tukitoimien avulla. Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa avohuollon tukitoimia ei niihin voida ryhtyä. Mikäli huostaanoton edellytykset täyttyvät, ei lasta voida sijoittaa avohuollon tukitoimena eikä avohuollon tukitoimena tehtyä sijoitusta saa käyttää huostaanoton korvikkeena. (Ihalainen & Kettunen 2011, 228; Saastamoinen 2008, 55-56.)

Lapsen myönteisen kehityksen tukeminen ja edistäminen on avohuollon tukitoimien tarkoituksena. Niiden tarkoituksena on myös vahvistaa ja tukea lapsen kasvatuksesta sekä hoidosta vastaavien henkilöiden kasvatusmahdollisuuksia ja -kykyä. Riippuen, millaisiin lapsen ja perheen ongelmiin halutaan vaikuttaa ovat lastensuojelun avohuollon tukitoimet hyvinkin erilaisia. Sijoituksen päämääränä oleva perheen kuntoutuminen tulee erityisesti huomioida avohuollon sijoitusta suunniteltaessa. (Saastamoinen 2008, 55-56.)

Perhekuntoutus voi olla viimesijainen avohuollon työskentelymuoto, tilanteessa, jossa kaikki muut työskentelytavat on jo kokeiltu ja uhkana on lapsen tai lapsien huostaanotto. Perhekuntoutukseen lähettävänä tahona on aina lastensuojelun sosiaalityö ja päätöksen perhekuntoutukseen lähettämisestä voi tehdä lapsen asiaa hoitava sosiaalityöntekijä, johtava sosiaalityöntekijä tai päällikkö. Kriteereinä asiakkuudelle on lapsen hyvinvoinnin vakava vaarantuminen tai lapsen tilanteen ja tarpeiden selvittäminen. (Hurtig, 239-241.)

5 Perhekuntoutus ja siihen johtavat syyt

Perhekuntoutukseen johtaneet syyt ovat useimmiten lastenhoito- ja kasvatusongelmat, vanhemmuuteen liittyvät syyt, vanhempien elämäntilanteeseen liittyvät syyt tai heidän mielen-terveys- ja päihdeongelmansa. (Hurtig, 239-240.)

5.1 Perhekuntoutuksesta, sen tarkoituksesta ja tavoitteista

Lastensuojelun avohuollon tukitoimena voidaan järjestää perhekuntoutusta ympärivuorokautisena tai päivämuotoisena. Perhekuntoutuksen on todettu olevan tehokas apu ehkäisemään kodin ulkopuolinen sijoitus, mikäli sitä osataan tarjota perheelle oikea-aikaisesti ja perhe on siihen motivoitunut. Perhekuntoutusta työmuotona käytetään myös huostaanoton lakkautustyöskentelynä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022a.)

Perhekuntoutuksen tarkoituksena on tarjota perheelle suunniteltua ja tavoitteellista kuntouttavaa toimintaa. Tavoitteena on vanhempien tukeminen kasvatuksessa, perheen voimavarojen vahvistaminen ja lasten kasvuolosuhteiden turvaaminen. Perheen vuorovaikutussuhteita tuetaan työskentelyssä erilaisia menetelmiä käyttämällä. Muita tärkeitä perheen kuntoutuksen osia ovat säännöllisen päivärytmin muodostaminen ja erilaisten arjen taitojen harjoittelu. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022a.)

Edellytyksenä tuloksellisen kuntoutuksen onnistumiselle ovat muun muassa lapsen ja perheen kuulluksi tuleminen, sekä osallisuus kuntoutuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, tavoitteellisuus ja lapsen näkökulman esiin tuominen. Perhekuntoutuksen tavoitteet laaditaan aina perheen yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö 2022.)

Lapsen kannalta joskus parhain vaihtoehto on sijoittaa koko perhe lapsen kanssa asumaan laitokseen. Koko perhe sijoitetaan usein silloin, kun tarvitaan koko perheen tilanteen arviointia tai perheen kuntoutusta. Esimerkiksi perhe voidaan sijoittaa perhetuki- tai perhekuntoutuslaitokseen tai päihdehuoltolaitokseen. Perhetukikeskuksessa työskentely on perheen tarpeisiin räätälöityä sekä suunnitelmallista. (Saastamoinen 2008, 56-57.)

5.2 Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat

Mielenterveys- ja päihdeongelmat muuttavat vanhemman tapaa kokea ja huomioida niin itseään kuin muitakin ihmisiä ympärillään. Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat vaikuttavat negatiivisesti koko perheen hyvinvointiin. (Mielenterveystalo 2022b.)

Mielenterveysongelmia kokeva vanhempi potee usein huonoa omaatuntoa siitä, että asiat ja vanhemmuus eivät suju tai tunnu enää samalta kuin ennen. Näihin ongelmiin kuuluu hyvin

usein myös häpeää ja pelkoa siitä, että vanhempi joutuu arvostelun kohteeksi. (Mielenterveystalo 2022b.)

Mielenterveysongelmat vaikuttavat lapsen ja vanhemman kanssakäymiseen. Ne aiheuttavat myös huolta lapsissa. Vanhempi voi olla kärsimätön, väsynyt tai vetäytyvä, eikä ota välttämättä lasta huomioon tavalliseen tapaan. Vanhemmasta voi tulla lapsen silmissä outo tai vieras ja se voi olla lapselle hyvinkin ahdistavaa. Kodin ongelmat heijastuvat nopeasti myös lapsiin ja nuoriin ja tämä saattaa näyttäytyä esimerkiksi levottomuutena ja ahdistuneisuutena. (Mielenterveystalo 2022b.)

Kuten mielenterveysongelmat, myös päihteet vaikuttavat ihmisen toimintaan. Päihteet ovat aivot toimintaan vaikuttavia aineita ja ne vaikuttavat isosti ihmisen ajatteluun, mielen toimintaan, tunne-elämään ja käyttäytymiseen. Myös päihdeongelmat heijastuvat koko perheen elämään, mutta apua voi olla vaikea hakea leimaantumisen pelossa. Kun puhutaan päihteiden liiallisesta käytöstä, voidaan puhua riippuvuudesta. Ulos päin vanhemman käytös lapsiaan kohtaan näyttäytyy välinpitämättömyytenä ja piittaamattomuutena ja lapsen mieltä usein painaakin kysymys: Miksi vanhempi käyttää päihteitä? (Mielenterveystalo 2022b.)

Päihteiden käyttö perheessä rytmittää perheen elämää ja tuo epävarmuutta, pettymyksiä ja pelkoa osaksi arkea. Päihdeongelmat saattavat kiristää helposti puolisoiden välejä perheessä ja se taas lisää riitoja ja toisen puolison ahdistusta. (Mielenterveystalo 2022b.)

Päihteet vaikuttavat ihmisen kykyyn ottaa toisia huomioon, sekä hallita omia tunteitaan ja käyttäytymistään. Vanhemman on päihtyessään vaikea tunnistaa lapsensa tarpeita ja hahmottaa oman käyttäytymisensä seurauksia. Vanhemman muuttuminen päihteiden käytön myötä tuo lapselle turvattomuuden tunnetta ja on hämmentävää. (Mielenterveystalo 2022b.)

5.3 Perheväkivalta

Perheväkivalta on perheen sisäistä väkivaltaa, joka voi kohdistua kehen tahansa perheen jäseniin. Siihen kuuluu vanhempien tai heihin verrattavien aikuisten kohdistama väkivalta, avo- tai aviopuolisoiden keskinäinen väkivalta, sisarusten toisiinsa kohdistama väkivalta ja lasten vanhempiinsa kohdistama väkivalta. (Päihdelinkki 2021.)

Riippumatta siitä, haluaako perheväkivallan kohde itse nostaa syytettä, Suomessa kaikki perheen sisäinen väkivalta luokitellaan syytteen alaiseksi rikokseksi, ja se saatetaan aina syyttäjälle syyteharkintaan. Perheväkivalta voi olla fyysistä, henkistä, taloudellista, seksuaalista, kunniaan liittyvää väkivaltaa tai laiminlyöntiä. Väkivalta, joka tapahtuu perheissä vaikuttaa aina myös lapseen, joko epäsuorasti tai suoraan. (Ihalainen & Kettunen 2011, 87.)

6 Perhekuntoutus ja sen keskeisimmät menetelmät

Perhekuntoutuksessa on paljon erilaisia menetelmiä, joista yksikään ei yksin vie perheen tilannetta eteenpäin tai auta perhettä riittävän kokonaisvaltaisesti. Perhekuntoutuksessa käytössä olevat menetelmät muodostavat kattavan kokonaisuuden, jotka tukevat perheen tilannetta parhaiten, kun niitä käytetään samanaikaisesti ja rinnakkain. (Wejberg 2022a.)

Hurtigin (2010, 240) mukaan lastensuojelulliselle kuntoutukselle ei ole olemassa yksiselitteistä tapaa toimia vaan sisältöön, toteutukseen ja muotoon mahtuu hyvinkin erilainen kirjo erilaisia variaatioita. Pääsääntöisesti kantavana periaatteena ja toiminnan lähtökohtana on perhekeskeisyys. Perheen koko kokonaisuus huomioidaan, sillä sen merkitys lapsen kasvuille, hyvinvoinnille ja kehitykselle on niin suuri. Vaikka perhekuntoutuksen aloituksen syynä olisi vaikkapa lapsen tietty oire on kuitenkin tärkeää auttaa lasta ja koko hänen perhettään.

Asiakkaan ja perheen ehdoilla toimitaan voimavaralähtöisessä työskentelyssä. Sen avulla asiakas saadaan hahmottamaan muun muassa elintapoihinsa liittyvät muutoshasteet. Perhe voi lähteä vahvistamaan omia voimavarojaan tiedostaessaan voimavaroja antavia sekä kuormittavia tekijöitä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022b.)

Dialogi vanhempien kanssa on voimavarojen vahvistamisen edellytys. Voimavaralähtöisessä haastattelussa edetään avoimin kysymyksin. Avoimet kysymykset mahdollistavat sen, että vanhemmat tunnistavat omat voimavarojensa kuormittavat ja antavat tekijät, sekä motivoituvat muutokseen tarvittaessa. Voimavaralähtöiset työmenetelmät, haastattelu ja voimavaralomakkeet, sekä -kyselyt antavat ammattilaiselle keinoja ottaa puheeksi eri asioita perheen kanssa ja samalla vahvistaa heidän voimavarojaan. Lisäksi menetelmät lisäävät keskustelua vanhempien välillä niistäkin aiheista, joista vanhemmat eivät muuten keskustelisi. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022b.)

Perhekuntoutuksessa käytettävien menetelmien kirjo on laaja. Perhekuntoutuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia terapeutteja, luovia, ratkaisukeskeisiä ja voimavarakeskeisiä menetelmiä. (Humana 2022b.)

7 Aiemmat tutkimukset ja opinnäytteet

Aiempiä tutkimuksia perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta näyttää olevan vähäisesti. Suurin osa tutkimuksista on Pro gradu -tutkielmia. Tutkimuksia ei ole tehty työntekijöiden näkökulmasta vaan suurimmaksi osaksi niissä on keskitytty asiakkaiden kokemuksiin.

Simolan (2018, 60-61) tekemän Pro gradu -tutkielman mukaan vaikuttavan perhekuntoutuksen edellytyksiä ovat vanhemman motivaatio ja riittävä aika. Nämä edellä mainitut asiat ovat

edellytyksiä hyvän ja luottamuksellisen asiakkaan ja työntekijän välisen suhteen kehittymiselle. Hyvä asiakas-työntekijäsuhde on perhekuntoutuksen mekanismi ja ilman sitä kuntoutumistulosten saavuttaminen ei ole mahdollista. Tärkeimpiä perhekuntoutuksen tuloksia ovat paremmat vanhemmuuden perustaidot, vanhemman psyykkisen voinnin vahvistuminen, parempi kommunikaatio parisuhteessa ja perheen tiivistynyt sosiaalinen verkosto. Nämä tulokset lisäävät koko perheen hyvinvointia.

Kettusen (2018, 56-57) tekemän Pro gradu -tutkielman mukaan kriittisinä tekijöinä perhekuntoutuksen onnistumisen kannalta vaikuttavat olevan tarpeen mukainen tuki ja työskentely, yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen, työntekijöiden vuorovaikutustaidot sekä asiakkaan oma toimijuus ja voimavarat. Kriittisiä tekijöitä asiakaspalautteiden mukaan olivat työntekijöiden vuorovaikutus sekä läsnäolo. Voidaan siis olettaa, että työntekijöiden lähestymistavalla sekä taidoilla on kriittinen merkitys kuntoutusjakson onnistumisessa. Yhdeksi tärkeimmiksi työskentelyn välineiksi perhekuntoutuksen työntekijät olivat kokeneet kuuntelemisen, yhteisen vuorovaikutuksen sekä dialogisuuden.

Kettusen (2018, 63) tekemän Pro gradu -tutkielman mukaan perhekuntoutuksen tavoitteiden kannalta kriittisiä tekijöitä vaikuttavat olevan vertaistuki ja yhteisöllisyys, keskustelut ja toiminta, kunnioittava vuorovaikutus ja kohtaamistilanteet sekä aika reflektoida ja viedä omaa prosessiaan eteenpäin. Tärkeitä tekijöitä on myös työntekijöiden tiedon sekä osaamisen päivittäminen. Perheiden tarpeet, toiveet ja odotukset ovat hyvin erilaisia, joten organisaation tehtävänä on varmistaa, että perhekuntoutuksessa on työntekijöitä, joilla on erilaisia vahvuuksia sekä kokemuksia.

Kelan lasten ja nuorten kehittämishankkeeseen osallistui vuosina 2005-2008 1514 lasta ja nuorta perheineen. Kohderyhmänä olivat 5-25-vuotiaat lapset ja nuoret, jotka tarvitsivat perhekuntoutusta hoitavan tahon arvion mukaan. Kuntoutus muodostui toiminnallisesta kuntoutuksesta, vertaisryhmistä, terapioista ja työskentelystä lapsen lähiverkoston kanssa. (Linnakangas, Lehtoranta, Järvikoski & Suikkanen 2010, 48)

Iso osa vanhemmista sai ainakin jonkin verran tukea lapsen tunnetilojen käsittelyyn ja vahvuuksien tunnistamiseen, tietoa lasten käyttäytymisestä ja kasvatuksesta, keinoja kontaktin saamiseksi lapseen ja yleisesti tukea vanhemmuuteensa. Vanhemmat kokivat myös saaneensa tietoa siitä, mistä apua voi tulevaisuudessa saada. Perhekuntoutus ei kuitenkaan pystynyt tarjoamaan opastusta lapsen tulevaisuuden suunnitteluun niin usein kun olisi ollut tarpeen. Kuntoutuksen jälkeinen tuki osoittautuikin yhdeksi haasteeksi tulevaisuudessa. (Linnakangas ym. 2010, 49-50.)

Perheiden kuntoutustarpeet olivat hyvinkin erilaisia ja se edellyttää lapsen ja vanhempien tuen tarpeiden laajaa selvittämistä. Yksilöllinen tavoitteenasettelu on välttämätöntä ja perheiden hyvä tunteminen on tärkeää myös siksi, jotta perheen lähiverkostoa voidaan ottaa

mukaan kuntoutuksen tueksi. Lähipiiriltä saatu apu antoi vanhemmille voimavaroja tukea lasta edesauttaen heidän omaa jaksamistaan. (Linnakangas ym. 2010, 52-54.)

Muutosta oikeaan suuntaan, sekä vanhempien ja lapsien saamaa tukea ennusti riittävän pitkäkestoinen kuntoutus. Myös vanhempien tyytyväisyys usein kasvoi kuntoutuksen keston myötä. Vanhempien rooli kuntoutuksessa on keskeinen ja heidän tulisi osallistua sen suunnitteluun ja toteutukseen. Vanhemmat voivat vaikuttaa lapsen hyvinvointiin eniten olemalla mahdollisimman paljon mukana kuntoutuksessa. Perheenjäsenten vuorovaikutusta tulee tukea perhekuntoutuksen aikana. Vanhemmat hyötyvät myös vertaistuesta. (Linnakangas ym. 2010, 52-53.)

Lasten ja vanhempien osallisuutta kuntoutukseen tulisi vahvistaa. Perhekuntoutus myös alkaa useimmiten liian myöhään. Perhekuntoutuksen tulokellisuuteen vaikuttaa erilaisten toimijoiden työnjako ja yhteistyö. On tärkeää, että eri toimijat toimivat keskenään samalaisten periaatteiden mukaisesti. (Linnakangas ym. 2010, 54-55.)

8 Opinnäytetyön toteutus

Tämän opinnäytetyön muoto on tutkimustyö, joka sai alkunsa Humanan toiveesta. Humanalle ei ollut heti aluksi selvää mihin yksikköön opinnäytetyötä lähdetään tekemään, mutta heille oli selvää, että perhekuntoutuksen vaikuttavuus ja muutokset kiinnostavat. Humana lähti kartoittamaan mahdollisia perhekuntoutusyksiköitä ja pian selvisi, että opinnäytetyötä lähdetään toteuttamaan yhteistyössä Niittypolun perhekuntoutusyksikön kanssa.

8.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Niittypolun perhekuntoutuksen vaikutusta perheille, sekä miten sitä voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli: Miten vaikuttavaa perhekuntoutus on perheille ja miten perhekuntoutusta voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta?

Opinnäytetyön tavoitteena oli, että Niittypolun työntekijät voivat tutkimuksen tulosten pohjalta kehittää omaa toimintaansa työssään. Työelämäkumppanin tavoitteena oli tämän tutkimuksen avulla selvittää heidän tekemäänsä työtä ja sen vaikuttavuutta perheissä Niittypolun perhekuntoutuksen työntekijöiden, sekä Lohjan ja Karviaisen lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta.

8.2 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

Menetelmäksemme valikoitui kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, mutta kyselymme sisälsi myös muutamia strukturoituja monivalintakysymyksiä, joita vastaaja sai täydentää seuraavassa kysymyskohdassa omin sanoin ja ajatuksin.

Laadullisessa tutkimuksessa vastataan kysymykseen: mitä merkityksiä tutkimuksessa tutkitaan ja siinä tarkastellaan merkitysten maailmaa. Merkitysten maailma on ihmisten välinen ja sosiaalinen, ja ne ilmenevät suhteina ja suhteiden muodostamina merkityskokonaisuuksina. Merkityskokonaisuudet ovat ihmisistä lähtöisin olevia ja ihmiseen päätyviä tapahtumia kuten esimerkiksi ajatuksia, toimintaa tai päämäärien asettamista. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tavoittaa ihmisen omat kuvaukset omasta todellisuudestaan, joilla tarkoitetaan niitä asioita mitä ihminen pitää elämässään tärkeinä ja merkityksellisinä itselleen. (Vilkkä 2021, 118.)

Tuomi ja Sarajärvi (2018, luku 1) kertovat, että laadullisen tutkimuksen peruskysymykseksi muodostuu laadullisen tutkimuksen suhde teoriaan. Tämä peruskysymys muodostuu pohdittaessa, mitä laadullinen tutkimus on. Pohdintaan sisältyy kaksi toisiinsa liittyvää kysymystä. Kysymykset ovat: edustaako laadullinen tutkimus teoreettista vai empiiristä analyysia sekä tarvitaanko laadullisessa tutkimuksessa teoriaa? Laadullisessa tutkimuksessa tarvitaan välttämättä teoriaa ja sen merkitys on ilmeinen.

Tutkimuksessa teoriaa tarvitaan muun muassa tutkimuskokonaisuuden mieltämiseen, tutkimuksen etiikan ja luotettavuuden sekä metodien hahmottamiseen. Teoria ja viitekehys tutkimuksessa muodostuvat käsitteistä sekä niiden välisistä merkityssuhteista. Tuomen ja Sarajärven (2018, luku 1) mukaan viitekehyksessä kuvataan tutkimuksen keskeisiä käsitteitä sekä niiden välisiä suhteita. Tämän opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat vaikuttavuus, perhe lapsen kasvuympäristönä, kasvatus ja vanhemmuus, perheen voimavarat ja vuorovaikutus, lastensuojelun avohuolto, perhekuntoutus, sen syyt ja menetelmät. Käsitteellisenä ilmiönä viitekehys jaetaan kahteen osaan. Osat ovat tutkimusta ohjaavat metodologia ja mitä tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetään. Nämä osat muodostavat viitekehysten.

Menetelmäksemme valikoitui laadullinen tutkimus, sillä tarkoituksenamme on selvittää perhekuntoutuksen vaikuttavuutta perheissä perhekuntoutuksen työntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Vaikuttavuus kuvaa sitä miten hyvin tietyllä toiminnalla onnistutaan saavuttamaan haluttuja tuloksia. Vaikuttavuuden arviointiin tarvitaan tietoja. Vaikuttavuuden arvioinnin tavoitteena on tuottaa tarkempaa tietoa palveluiden toimivuudesta ja näin ollen parantaa palveluiden tuloksellisuutta ja laatua. Vaikuttavuuden arvioinnilla selvitetään, mitkä palvelumenetelmät tuottavat hyviä tuloksia. (Soste 2022; Kettunen 2017, 3-6.)

Vaikuttavuus ja vaikutus käsitteet sekoitetaan usein, mutta niiden välinen ero on suuri. Vaikutuksia eli syy- ja seuraussuhteita tutkivat kaikki tieteenalat. Vaikuttavuus taas on yhden tietyn tieteenalan, ohjelma-arvioinnin käsite, jossa suunnataan varoja jonkin yhteiskunnallisen hyvinvoinnin ongelman vähentämiseen tai edistämiseen. Toiminnan tuloksellisuus on yhtä kuin toiminnan vaikuttavuus. (Paasio 2019, luku 31.)

Vaikuttavuus on terminä edelleen epäselvä ja monella tavalla ymmärretty, vaikka yleiskieleen siitä on tullut runsaasti käytetty käsite. Vaikuttavuus voi liittyä esim. palveluiden tuottavuuteen tai taloudellisuuteen, ihmisen kokemuksiin ja tyytyväisyyteen tai palvelun laatuun. Vaikuttavuus voi viitata myös palvelujärjestelmän, sen organisaation ja siinä toteutetun työn vaikuttavuuteen. Vaikuttavuus voi myös viitata yksilötason muutoksiin tai yhteiskunnallisella tasolla erotettavaan vaikuttavuuteen. (Pohjola 2012, 10.)

8.3 Aineiston keruu

Tavallisimpia laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat havainnointi, haastattelu, kysely ja erilaisista dokumenteista koottu tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.) Tähän tutkimukseen valikoitui kysely, joka sisältää avoimia kysymyksiä ja monivalintakysymyksiä. Alun perin tarkoituksena oli käyttää kyselyssä ainoastaan avoimia kysymyksiä, mutta työelämäkumppanin toiveesta kyselyä muutettiin niin, että se sisälsi avoimien kysymysten lisäksi myös monivalintakysymyksiä. Pelkästään avoimet kysymykset olisivat saattaneet nostaa kynnystä vastata kyselyyn, sillä ne olisivat vieneet enemmän aikaa, kuin monivalintakysymyksiin vastaaminen.

Kysely (liite 1) kerättiin sähköisesti ja anonyymisti ja sen luomiseen käytettiin Microsoft Forms- työkalua. Kyselyn linkki lähetettiin sähköpostitse Humanan Niittypolun perhekuntoutusyksikön työntekijöille sekä Lohjan ja Karviaisen lastensuojelun avohuollon niille sosiaalityöntekijöille, jotka tekevät yhteistyötä Niittypolun perhekuntoutuksen kanssa. Alun perin kyselyn piti olla avoinna vastaajille 31.10.2022 saakka, mutta vähäisten vastausten takia kyselyn vastausaikaa pidennettiin ja se oli avoinna vastaajille 13.10.2022 kello 8.00 - 3.11.2022 kello 16 saakka.

Tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui kysely. Kyselyyn vastaaminen oli työntekijöille helppoa ja suhteellisen nopeaa, eikä esimerkiksi konkreettisia tapaamisia tarvinnut toteuttaa. Lisäksi kyselyn avulla pystyttiin mahdollistamaan vastaajien anonymiteetti. Kyselytutkimuksen etuna voidaan pitää sitä, että niiden avulla saadaan kerättyä laaja tutkimusaineisto. Menetelmänä kysely on tehokas ja se säästää aikaa. Kyselytutkimuksen haasteina on se, että aineistoa saatetaan pitää pinnallisena. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 195.)

Kyselyrunkoa alettiin rakentamaan neljän eri teeman alle. Kyselyn teemoiksi valikoituivat: asiakasperheet (kysymykset 2-4), menetelmät (kysymykset 5-6), tulokset (kysymykset 7-9) ja

kehittäminen (kysymykset 10-13). Näiden teemojen ympärille, oli luontevaa muodostaa kysymykset, joilla saataisiin vastauksia tutkimuskysymykseen: Miten vaikuttavaa perhekuntoutus on perheille ja miten perhekuntoutusta voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta?

Ensimmäisessä kysymyksessä selvitettiin, onko vastaaja perhekuntoutuksen työntekijä vai sosiaalityöntekijä. Seuraavissa kysymyksissä (2 ja 3) lähdettiin selvittämään yleisimpiä perhekuntoutukseen johtaneita syitä. Vastaajalle tarjottiin mahdollisuus valita eri vaihtoehtoista, mutta hän olisi voinut myös halutessaan vastata kysymykseen omin sanoin. Neljäs kysymys oli avoin ja siinä kysyttiin perhekuntoutusjakson yleisimpiä tavoitteita, sekä kuka määrittelee ne. Seuraavissa kysymyksissä (5 ja 6) selvitettiin tehokkaimpia menetelmiä ja työskentelytapoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Vastaajalle tarjottiin mahdollisuus valita eri vaihtoehtoista, mutta hän olisi voinut myös halutessaan vastata kysymykseen omin sanoin. Seitsemäs kysymys oli monivalintakysymys ja siinä selvitettiin, kuinka usein perhekuntoutusjakson aikana seurataan tavoitteiden toteutumista/ saavuttamista. Kahdeksannessa kysymyksessä kysyttiin, miten asiakasperheiden tilannetta seurataan perhekuntoutusjakson jälkeen. Yhdeksännessä kysymyksessä vastaaja sai kertoa näkemyksensä sille, miten perhekuntoutuksen asiakasperheet hyötyvät perhekuntoutuksesta. Seuraavissa kysymyksissä (10 ja 11) selvitettiin, mikä vastaajan kokemuksen mukaan on hyvää/toimivaa perhekuntoutuksessa. Vastaajalle tarjottiin mahdollisuus valita eri vaihtoehtoista, mutta hän olisi voinut myös halutessaan vastata kysymykseen omin sanoin. Toiseksi viimeisessä kysymyksessä kysyttiin avoimella kysymyksellä, mikä vastaajan kokemuksen mukaan ei ole toimivaa perhekuntoutuksessa. Viimeisessä kysymyksessä kysyttiin avoimella kysymyksellä, miten vastaaja haluaisi kehittää perhekuntoutusta.

8.4 Aineiston analyysi

Tämän tutkimuksen sisällönanalyysin lähestymistapa avoimissa kysymyksissä on teoriaohjaava analyysi, eli abduktiivinen päättely. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ja teoria ohjaavat analyysia. Näin ollen aineisto ja teoria vuorottelevat analyysia tehdessä. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka avulla on tarkoitus ymmärtää sekä tutkittavaa ilmiötä, että tutkittavia henkilöitä ja heidän ajatuksiaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.)

Tutkija Timo Laine on esitellyt aikoinaan rungon laadullisen analyysin etenemistä kuvaamaan. Hänen runkonsa mukaan ensin pitää tehdä päätös siitä, mikä oikeasti kiinnostaa ja pysyä siinä. On tärkeää, että tutkimuksesta jätetään pois kaikki epäoleellinen ja asiaan kuulumaton. Seuraavaa vaihetta kutsutaan litteroinniksi tai koodaamiseksi. Se tarkoittaa, että aineisto ikään kuin kirjoitetaan puhtaaksi. Aineisto käydään kokonaan läpi, sieltä erotellaan ne asiat, jotka sisältyvät tutkimukseen ja ne merkitään ylös. Tämän jälkeen aineisto tulee niin sanotusti pilkkoa ja ryhmitellä, eli luokitella, teemoittaa tai tyypitellä. Näin on mahdollista

vertailla tiettyjen aiheiden esiintymistä aineistossa. Lopuksi kirjoitetaan yhteenveto tuloksista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.)

Abduktiivinen päättely sopii tähän tutkimustyöhön parhaiten, sillä se mahdollistaa teorian ja aineiston vuorottelun analyysivaiheessa. Avoimet kysymykset mahdollistavat sen, että pysymme parhaalla mahdollisella tavalla ymmärtämään tutkittavia henkilöitä ja heidän ajatuksiinsa. Suurimmassa osassa monivalintakysymyksien jälkeenkin on tarjottu mahdollisuutta vastata vielä omin sanoin kysymykseen.

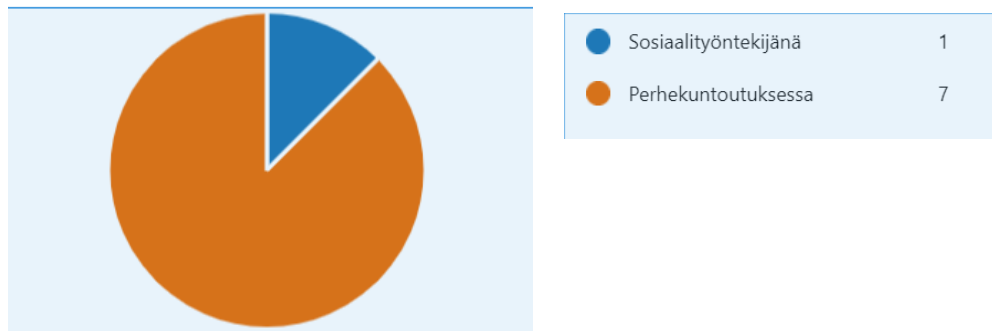
Avointen kysymysten vastaukset kävimme useaan kertaan huolellisesti läpi. Näin saimme kattavan kuvan saaduista vastauksista. Kokosimme vastauksia yhteen ja yhdistelimme niitä aihealueittain kyselyn teemojen mukaisesti. Monilla vastaajilla oli samanlaisia kokemuksia ja mielipiteitä asioista, joten niitä oli helppo yhdistellä. Avointen kysymysten vastaukset listasimme ylös tiivistetysti, jonka jälkeen lähdimme yhdistelemään vastauksissa samaa tarkoittavat tai saman kaltaiset vastauksen aihealueittain. Vertasimme saamiamme vastauksia teoriaan, sillä aikaisempia tutkimuksia aiheesta oli heikosti.

Monivalintaisten kysymysten analysointi oli helppoa Microsoft Formsilla, joka antoi vastaukset suoraan kappalemäärinä. Monivalintaisten kysymysten vastaukset on liitetty tähän opinnäytetyöhön kuvioina, joiden pohjalta selitimme vastaukset auki.

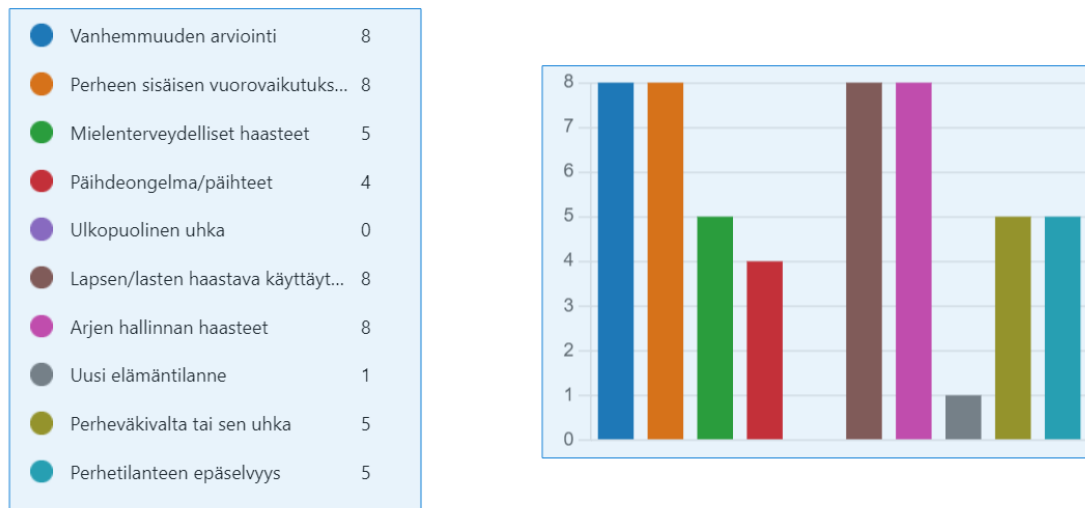
Lähdimme koostamaan kyselymme kysymyksiä neljän erilaisen teeman alle ja tästä syystä lähdimme myös purkamaan kyselyn vastauksia näiden teemojen mukaisesti. Teemojamme olivat: asiakasperheet (kysymykset 2-4), menetelmät (kysymykset 5-6), tulokset (kysymykset 7-9) ja kehittäminen (kysymykset 10-13).

9 Tulosten tarkastelu

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää: miten vaikuttavaa perhekuntoutus on perheille ja miten sitä voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja Niittypolun perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta? Opinnäytetyön tavoitteena oli, että Niittypolun työntekijät voivat tutkimuksen tulosten pohjalta kehittää omaa toimintaansa työssä. Kyselyyn vastasi kaikkiaan kahdeksan henkilöä, joista ainoastaan yksi oli sosiaalityöntekijä ja loput seitsemän olivat Niittypolun perhekuntoutuksen työntekijöitä (kuvio 1).

Kuvio 1: Kyselyyn vastanneet

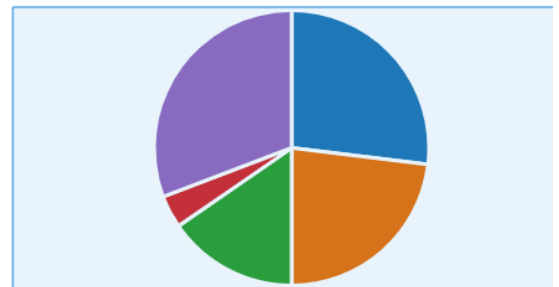
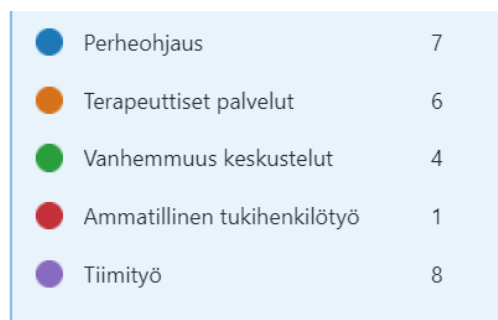
Kuvio 2: Yleisimmät syyt perhekuntoutukselle

Asiakasperheet (kysymykset 2-4) teeman alla lähdimme ensin selvittämään yleisimpiä syitä miksi asiakasperheet ovat perhekuntoutuksessa (kuvio 2). Kaikki vastanneet olivat nostaneet yleisimmiksi syiksi vanhemmuuden arvioinnin ja perheen sisäisen vuorovaikutuksen haasteet. Myös lasten haastava käyttäytyminen ja arjen hallinnan haasteet nousivat selkeästi esille vastaajien vastauksista. Yli puolet vastanneista valikoivat yleisimmiksi syiksi myös: mielenterveydelliset haasteet, perheväkivalta tai sen uhka ja perhetilanteen epäselvyys. Puolet vastanneista olivat sitä mieltä, että päihdeongelmat olivat yksi yleisimmistä syistä. Vastaajat eivät kokeneet, että ulkopuolinen uhka tai uusi elämäntilanne kuuluisivat asiakasperheiden yleisimpien syiden joukkoon. Koemme, että antamamme monivalintakysymyksen vaihtoehdot olivat

riittäviä, sillä antamiemme vastausvaihtojen lisäksi emme saaneet muita vaihtoehtoja kohdassa: jokin muu, mikä?

Kun kyselyssämme kysyttiin työskentelyn tavoitteista, valtaosin vastauksista kävi ilmi, että ne asetetaan yhdessä perheen, heidän asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhekuntoutustiimin kanssa. Oli kuitenkin kiintoisaa huomata, että osassa vastauksista oltiin sitä mieltä, että tavoitteet asettaisivat ainoastaan perheen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja perhekuntoutuksen tiimi. Varsinaisia tavoitteita vastaajista kaksi ei nostanut esiin ollenkaan. Selkeästi esille nousi, että yleisimpiä tavoitteita perhekuntoutuksen ajalle ovat perheen struktuurin lisääntyminen, perheen vuorovaikutustaidot ja vanhemmuuden taitojen tukeminen ja lisääntyminen. Halusimme nostaa esille yhden saamistamme vastauksista, sillä se tuo esiin tiivistetysti koko vastausten kirjon:

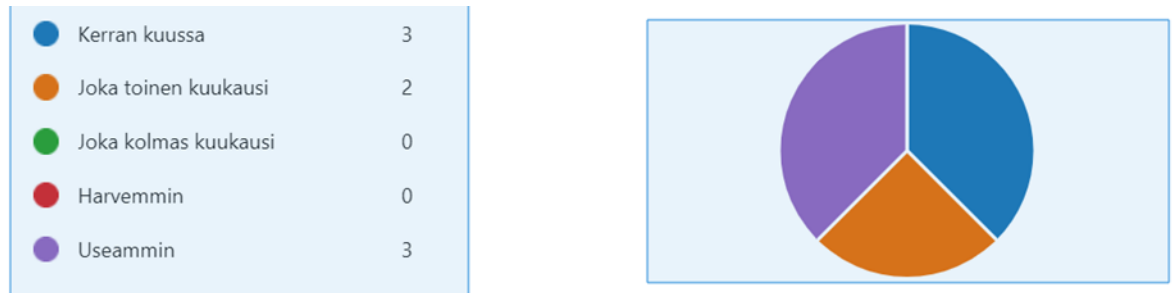
Koko perhekuntoutusjakson ajalle määritetyt tavoitteet ovat yleensä isoja ja kattavia; kuten perhetilanteen selkeyttäminen, aikuisjohtoisuuden lisääntyminen, perheen sisäisen vuorovaikutuksen vahvistaminen tai arjen vakauttaminen. Kyseiset tavoitteet ovat suuria "ylätavoitteita" joiden alle mahtuu paljon pieniä tavoitteita.

Kuvio 3: Tehokkaimmat menetelmät & työskentelytavat

Menetelmät (kysymykset 5-6) teeman alla kartoitimme ensin monivalintakysymyksen avulla mitkä menetelmät tai työskentelytavat koettiin tehokkaimpina asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi (kuvio 3). Vastausvaihtoehtoiksi tarjosimme: perheohjaus, terapeuttiset palvelut, vanhemmuus keskustelut, ammatillinen tukihenkilötyö ja tiimityö. Vaihtoehtoista selkeästi vähiten tehokkaana koettiin ammatillinen tukihenkilötyö, mutta muita vastausvaihtoehtoja pidettiin tehokkaina. Jokainen vastaajista koki tiimityön yhtenä tehokkaimpana työskentelytapana. Monivalintakysymysten lisäksi saimme pari avointa vastausta. Yksi vastaajista koki, että lapsen ääni- haastattelu on yksi tärkeä työskentelymuoto annettujen vaihtoehtojen lisäksi ja toinen vastaajista nosti tiimityön lisäksi erityisesti monialaisen työskentelyn tärkeyttä.

Tulokset (kysymykset 7-9) teeman alla kysyimme aluksi, miten usein perhekuntoutusjakson aikana seurataan tavoitteiden toteutumista/ saavuttamista (kuvio 4). Vastausvaihtoehtoja oli yhteensä viisi. Kolme vastaajista kertoi tavoitteita seurattavan kerran kuukaudessa, kolme useammin ja kaksi vastaajista vastasi, että joka toinen kuukausi.

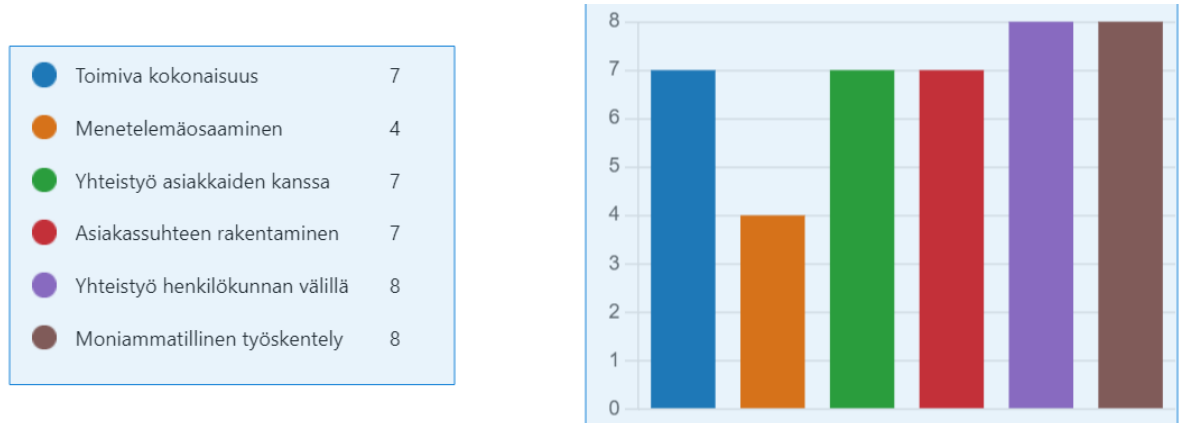
Kuvio 4: Seuranta

Seuraavaksi lähdimme kartoittamaan avoimen kysymyksen avulla, miten asiakasperheiden tilannetta seurataan perhekuntoutusjakson jälkeen. Kaksi vastaajista olivat sitä mieltä, ettei perheen tilanteen seuraaminen ole välttämättä mahdollista perhekuntoutusjakson jälkeen perhekuntoutuksen toimesta, mutta valtaosin vastaajat toivat esille, että hyvin usein jokin perhetyö tai jonkinlainen seuranta jatkuu perhekuntoutusjakson jälkeenkin. Yhdeksännessä kysymyksessä kysyttiin, miten asiakasperheet hyötyvät laitosperekuntoutuksesta. Kaikki vastaajista kokivat, että suurin osa asiakasperheistä hyötyvät perhekuntoutuksesta. Jotkut vastaajista toivat esille, että joidenkin perheiden haasteet ovat jo niin kattavia tai laajoja, että perhekuntoutukseen ei ole ollut riittävä ja niissä tilanteissa on päädytty lapsen/ lapsien kodin ulkopuoliseen sijoitukseen. Yksi vastaajista toi esille, että perheet hyötyvät perhekuntoutuksesta, jos he itse ovat sitoutuneita ja motivoituneita perhekuntoutukseen ja näin ollen valmiita muutostyöhön. Kaikista tämän kysymyksen vastauksista käy ilmi, että asiakasperheet hyötyvät isoilta osin juuri samoista asioista, jotka nostetaan useimmiten tavoitteiksi perhekuntoutuksen aikana. Halusimme nostaa esille yhden vastauksista, sillä se tuo esiin sen, että hyöty perhekuntoutuksesta ei ole aina sama kaikille perheille:

Suurin osa perhekuntoutuksen asiakkaista hyötyvät perhekuntoutuksesta. Perhekuntoutus on massiivinen, muutokseen pyrkivä tukitoimi, jonka tehtävä on saada muutosta perheen tilanteeseen. Ajattelen, että suurimmassa osassa perhekuntoutusprosesseja saadaan aikaiseksi isoja muutoksia kuntoutuksen aikana. Välillä hyöty on sitä, että perheen tilanne muuttuu lasten näkökulmasta parempaan siten, että lastensuojelullinen huoli vähenee ja perheen tilanne kohenee. Toisinaan hyöty on se, että perheen ongelmat tulevat paremmin näkyviin, jotta voidaan tarkemmin pohtia sitä, minkälaisilla palveluilla lasten kasvu ja kehitys

voidaan turvata. Välillä hyöty voi myös olla sitä, että vanhempi kuntoutuksen aikana esimerkiksi tulee tulokseen, että ei itse pysty huolehtimaan lasten arjesta.

Kuvio 5: Toimivia asioita perhekuntoutuksessa

Kehittämisen (kysymykset 10-13) teeman alla lähdimme kysymään mikä on hyvää/ toimivaa perhekuntoutuksessa? (kuvio 5) Kysymys oli monivalintakysymys ja tämän lisäksi vastaajille annettiin mahdollisuus vastata lopuksi omin sanoin kysymykseen.

Vastausten perusteella hyviksi ja toimiviksi koettiin: toimiva kokonaisuus, yhteistyö asiakkaiden kanssa, asiakassuhteen rakentaminen, yhteistyö henkilökunnan välillä ja moniammatillinen työskentely. Vastaajista vain puolet olivat kokeneet hyväksi ja toimivaksi menetelmäosaamisen. Avoimessa kysymyksessä oli nostettu esiin avoin ja rehellinen suhde asiakkaisiin. Kun kysyimme mikä perhekuntoutuksessa ei ole toimivaa saimme vastauksia ainoastaan neljä. Kolme neljästä vastaajasta olivat tyytyväisiä perhekuntoutukseen ja koki että kaikki toimii. Yksi vastaajista nosti esille ei toimivana sen, että menetelmien järjestelmällisyys on puutteellista. Kehittämisehdotuksia perhekuntoutukseen tuli yhteensä neljä. Koska kehittäminen on tärkeää haluamme nostaa kehittämisehdotuksista esiin jokaisen: lisää tukea esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmallisille vanhemmille, menetelmäosaamisen järjestelmällisempää kouluttamista, moniammatillisen äänen lisäämistä, koulutukset, sekä jatkuva osaamisen päivittäminen, lainsäädännön tuntemus, menetelmäosaaminen ja erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden tunnistaminen ja tunnustaminen.

10 Johtopäätökset

Tutkimuskysymyksemme oli ”Miten vaikuttavaa perhekuntoutus on perheille ja miten perhekuntoutusta voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta?”. Tutkimuksemme ei anna kattavaa kuvaa sosiaalityöntekijöiden

näkökulmasta, sillä vain yksi vastaajista oli sosiaalityöntekijä. Vastausten perusteella ei myöskään voi päätellä kuka vastaajista oli sosiaalityöntekijä.

Kuten aiemmin työssämme jo kerrotaankin, mikään menetelmä ei yksin auta perheen tilanteessa riittävästi, vaan menetelmät kulkevat käsi kädessä ja muodostavat yhdessä perhettä tukevan kokonaisuuden (Wejberg 2022a.). Annettuun monivalintakysymykseen seitsemän kahdeksasta vastaajasta oli vastannut enemmän kuin yhden menetelmän tähän kysymykseen. Voimme siis tehdä johtopäätöksen, että usean menetelmän samanaikainen käyttö on vaikuttavinta perhekuntoutuksessa. Kyselyyn vastanneista kuitenkin vain puolet olivat kokeneet hyväksi ja toimivaksi menetelmäosaamisen. Sen perusteella jäimme pohtimaan, onko perhekuntoutuksessa käytettävät työmenetelmät riittävästi käytössä tai riittävän tuttuja kaikille työntekijöille. Mietimme myös miten erilaisten menetelmien tuntemus ja niiden ymmärrys vaikuttivat tämän kysymyksen vastauksiin.

Kun kysyimme vastaajilta mikä perhekuntoutuksessa ei ole toimivaa tai mitä he kehittäisivät perhekuntoutuksessa. Vain puolet vastaajista olivat sitä mieltä, että kehitettävää on. Valtaosiksi kehittämisehdotukset kohdistuivat juuri menetelmäosaamisen järjestelmällisempään ja monipuolisempaan käyttöön ja koulutukseen. Myös päihde- ja mielenterveysongelmaisten vanhempien kohtaamiseen kaivattiin lisää tukea ja koulutusta.

Yksi vastaajista toi esille, että perheet hyötyvät perhekuntoutuksesta, jos he itse ovat sitoutuneita ja motivoituneita perhekuntoutukseen ja näin ollen valmiita muutostyöhön. Tämä tukee teoriaa siltä osin, että perhekuntoutus on avohuollon tukitoimi ja perustuu vapaaehtoisuuteen ja yhteistyöhön. Perhekuntoutus voi olla viimesijainen avohuollon työskentelymuoto, tilanteessa, jossa kaikki muut työskentelytavat on jo kokeiltu ja uhkana on lapsen tai lapsien huostaanotto. Jokainen kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että perheet hyötyvät perhekuntoutuksesta tavalla tai toisella. Joko perheen ongelmia saadaan avattua tai sitten tullaan lopputulokseen, että lapsi/ lapset sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Joka tapauksessa tilanne selkeytyy perheessä tai vanhemman ymmärrys oman perheen tilanteesta selkeytyy. Kun peila-simme kyselyyn saamiamme vastauksia opinnäytetyöhön lukemaamme ja koostamaamme teoriaan, ovat vastaukset ja teoria tältä osin yhteneväiset. (Hurtig, 239-241.)

11 Pohdinta, eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikalla tarkoitetaan eettisesti vastuullisten ja oikeiden toimintatapojen noudattamista ja edistämistä tutkimustoiminnassa. Sillä tarkoitetaan myös tieteeseen kohdistuvien epärehellisyyden ja loukkausten tunnistamista ja estämistä kaikilla tieteenaloilla. Tutkimuksen uskottavuus perustuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen. Hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen kuuluu, että tutkija ottaa huomioon muiden tutkijoiden työt ja

viittaa heidän julkaisuihinsa oikealla tavalla. Tutkimus tulee toteuttaa aina avoimesti ja tutkimuksen tuloksia julkaistaessa vastuullisesti ja rehellisesti. Tutkimus tulee suunnitella, toteuttaa sekä raportoida yksityiskohtaisesti vaatimusten edellyttämällä tavalla. Hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta vastaa ensisijaisesti jokainen tutkija ja tutkimusryhmän jäsen itse. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 5; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021a.)

Opinnäytetyössämme halusimme kunnioittaa muiden tutkimuksia ja julkaisuja asianmukaisella tavalla. Tämä tarkoitti osaltamme sitä, että lähdeviittaukset ja -luettelo ovat asianmukaiset. Halusimme kunnioittaa työelämäkumppanimme toiveita esimerkiksi sen suhteen, mitä kaikkia tietoja voimme tuoda esiin opinnäytetyössämme. Halusimme huolehtia tarvittavat tutkimusluvut ja sopimukset työelämäkumppanimme Humanan kanssa, sekä sopia molempien osapuolien vastuut, velvollisuudet ja oikeudet. Tavoitteenamme oli toimia vastuullisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti koko työskentelyn ajan.

Vilkan (2021, 196-197) teoksessa Eskolan ja Suorannan (2000) mukaan lopulta tutkija itse, sekä hänen rehellisyytensä on luotettavuuden kriteeri laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa. Tutkimusta arvioidaan tutkijan tekemien valintojen, tekojen sekä ratkaisuiden kautta. Tutkijan tulee koko ajan arvioida tekemiensä valintojen kohdalla tutkimuksensa luotettavuutta. Tutkijan tulee huolehtia, että tutkimuksesta ja sen etenemisestä annetaan riittävästi tietoa. Tutkijan tulee pystyä perustelemaan ja kuvaamaan mistä joukosta valinta on tehty, mitä ratkaisut ovat olleet, sekä miten hän on niihin päätenyt. Lopuksi tutkijan tulee arvioida ratkaisujensa toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta tavoitteiden näkökulmasta. (Vilka 2021, 197; Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 6.)

Opinnäytetyössämme meille oli tärkeää, että kyselyyn vastanneiden anonymiteetti säilyy. Halusimme raportoida tutkimuksen eri vaiheet mahdollisimman tarkasti, jotta lukija voi itse arvioida tutkimuksemme luotettavuutta. Pyrimme myös huolellisesti perustelemaan ja kuvaamaan ratkaisujamme ja miten niihin on päädytty.

Alun perin opinnäytetyömme oli määrä valmistua 2022 vuoden loppuun mennessä, mutta erinäisistä syistä johtuen sen valmistuminen viivästyi. Saimme molemmat huomata sen, miten haastava ja aikaa vievä prosessi opinnäytetyön tekeminen kaikkienensa onkaan ja siitä johtuen päätimme suosiolla siirtää opinnäytetyön valmistumisaikataulua keväälle 2023.

Jatkotutkimusaiheena opinnäytetyöllemme olemme miettineet, että aihetta voisi tutkia perheiden näkökulmasta. Tutkimus voitaisiin toteuttaa kyselyn tai haastatteluiden avulla. Tämän opinnäytetyön avulla Niittypolun perhekuntoutuksen työntekijät voivat saada kehittämisideoita tulevaisuuden varalle työhönsä, sillä tämän opinnäytetyön kyselyn vastaukset toivat konkreettisesti esille kehittämistarpeita.

Lähteet

Painetut

Hurtig, J. 2010. Lasten suojelua ja perheen kuntoutusta - lastensuojelullisen kuntoutuksen tavoitteet ja niiden saavuttaminen. Teoksessa Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) Voimauttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: Bookwell, 137-249.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Tammi.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2011. Turvaverkko vai trampoliini sosiaaliturvan mahdollisuudet. 6. painos. Helsinki: WSOY.

Pohjola, A. 2012. Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Rönkkö, L. & Rytkönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa -Käsikirja arjen toimintaa. Helsinki: Edita.

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Sähköiset

Aluehallintovirasto 2022. Luvat, ilmoitukset ja hakemukset. Yksityiset sosiaalipalvelut. Viitattu 17.09.2022. <https://avi.fi/asioi/henkiloasiakas/luvat-ilmoitukset-ja-hakemukset/sosiaali-ja-terveyspalvelut/yksityiset-sosiaalipalvelut>

Amalia 2023. Sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki. Viitattu 7.2.2023. <https://amalia.pro/sa-nasto/sosiaalihuoltolaki-ja-lastensuojelulaki>

Humana 2022a. Perhekuntoutus yksikössä. Viitattu 1.5.2022. <https://www.humana.fi/avopalvelut/avopalvelut/perhekuntoutus-yksikossa/>

Humana 2022b. Niittypolku. Viitattu 17.09.2022. <https://www.humana.fi/avopalvelut/avopalveluiden-yksikot/perhekuntoutus-niittypolku-nummela/>

Humana 2022c. Tietoa Humanasta. Viitattu 25.4.2022. <https://www.humana.fi/tietoa-humanasta/>

Hämeen-Anttila, L. 2019. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. E-kirja. Helsinki: Tietosanoma.

Kettunen, P. 2017. Vaikuttavuuden arviointi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Turun kaupungin konsernihallinto. Viitattu 25.5.2022. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/tutkimusraportti_2-2017.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Palvelutarpeen arviointi. Viitattu 20.9.2022.

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/palvelutarpeen-arviointi#Palvelutarpeen%20arviointin%20sis%C3%A4lt%C3%B6>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022a. Perhekuntoutus. Viitattu 20.4.2022.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b. Voimavaralähtöiset menetelmät. Viitattu: 8.5.2022.

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvola/neuvolatyon-sisallot-ja-menetelmat/voimavaralahtoiset-menetelmat>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022c. Lastensuojeluasian vireille tulo. Viitattu 20.9.2022.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluasian-vireilletulo>

Terveyskylä 2021. Opas omien voimavarojen tunnistamiseen ja vahvistamiseen. Viitattu

7.5.2022. <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/kuntoutujalle/oma-hyvinvointi/opas-omien-voimavarojen-tunnistamiseen-ja-vahvistamiseen/mist%C3%A4-on-kyse-kun-puhutaan-voimavaroista>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 20. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 5.5.2022.

<https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021b. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäily-

jen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 5.5.2022. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>

Julkaisemattomat

Wejberg, J. 2022a. Ensimmäinen opinnäytetyöhön liittyvä etäkokous. Teams 14.9.2022. Humana.

Wejberg, J. 2022b. Sähköpostikeskustelu. 26.9.2022. Humana.

Kuviot

Kuvio 1: Kyselyyn vastanneet	22
Kuvio 2: Yleisimmät syyt perhekuntoutukselle	22
Kuvio 3: Tehokkaimmat menetelmät & työskentelytavat.....	23
Kuvio 4: Seuranta	24
Kuvio 5: Toimivia asioita perhekuntoutuksessa	25

Taulukot

Taulukko 1: Vastausten jakauma	22
Taulukko 2: Yleisimmät syyt perhekuntoutukselle.....	22

Liitteet

Liite 1: Kysely	33
Liite 2: Tutkimuslupa Karviainen	37
Liite 3: Tutkimuslupa Lohja	39

Liite 1: Kysely

10.10.2022 21.20

Niittypolun perhekuntoutuksen arviointi

Niittypolun perhekuntoutuksen arviointi

Opinnäytetyön työelämäkumppani: Niittypolun perhekuntoutus, Humana.

Opinnäytetyön aihe: Perhekuntoutuksen vaikuttavuus ja miten sitä voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta.

Tekemäämme opinnäytetyöhömmä liittyy ohessa oleva kysely. Kysely koostuu avoimista, sekä monivalintaisista kysymyksistä. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, mutta toivottavaa, jotta saamme mahdollisimman kattavan kuvan tutkittavasta aiheesta. Vastaamalla kyselyyn olet osana selvittämässä perhekuntoutuksen vaikuttavuutta ja autat kehittämään Niittypolun perhekuntoutusta tulevaisuudessa vieläkin laadukkaammaksi.

Kyselyyn vastaaminen vie 5–15 minuuttia. Kysely on avoinna vastaajille 13.–31.10.2022 välisen ajan. Kysely sulkeutuu 31.10. klo 16:00. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonyymisti. Vastaukset näkyvät vain tämän opinnäytetyön tekijöille ja ne tullaan käsittelemään luottamuksellisesti. Opinnäytetyön valmistuttua kaikki vastaukset hävitetään asianmukaisesti. Mikäli sinulla herää kysymyksiä opinnäytetyöhömmä tai oheiseen kyselyyn liittyen, voitte olla yhteydessä meihin. (Yhteystietomme löytyvät sähköpostiviestistä.)

Kyselyyn osallistuvat:

- Niittypolun perhekuntoutuksen henkilökunta
- Lohjan kaupungin lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät
- Karviaisen lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät

Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät, jotka osallistuvat kyselyyn, tekevät yhteistyötä Niittypolun perhekuntoutuksen työntekijöiden kanssa.

Vastauksesi on tärkeä ja se vie sinulta vain hetken.

1. Työskenteletkö sosiaalityöntekijänä vai perhekuntoutuksessa?

- ☐ Sosiaalityöntekijänä
- ☐ Perhekuntoutuksessa

10.10.2022 21.20

Niittypolun perhekuntoutuksen arviointi

2. Millaisia ovat yleisimmät syyt sille, että asiakasperheet ovat perhekuntoutuksessa? (Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.) Mikäli mieleesi tulee jokin muu yleinen syy, kuin tässä annetut vastausvaihtoehdot, vastaa omin sanoin kysymykseen 3.

- ☐ Vanhemmuuden arviointi
- ☐ Perheen sisäisen vuorovaikutuksen haasteet
- ☐ Mielenterveydelliset haasteet
- ☐ Päihdeongelma/päihteet
- ☐ Ulkopuolinen uhka
- ☐ Lapsen/lasten haastava käyttäytyminen
- ☐ Arjen hallinnan haasteet
- ☐ Uusi elämäntilanne
- ☐ Perheväkivalta tai sen uhka
- ☐ Perhetilanteen epäselvyys

3. Jokin muu, mikä?

4. Millaisia ovat yleisimmät työskentelyn tavoitteet perhekuntoutusjaksolle? Ja kuka ne määrittelee?

5. Mitkä menetelmät tai millaiset työskentelytavat ovat mielestäsi tehokkaimpia tavoitteiden saavuttamiseksi? (Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.) Mikäli mieleesi tulee jokin muu erityisen tehokas menetelmä tai työskentelytapa, kuin tässä valmiiksi annetuissa vastausvaihtoehdoissa, vastaa omin sanoin kysymykseen 6.

- ☐ Perheohjaus
- ☐ Terapeuttiset palvelut
- ☐ Vanhemmuus keskustelut
- ☐ Ammatillinen tukihenkilötyö
- ☐ Tiimityö

6. Jokin muu, mikä?

7. Kuinka usein perhekuntoutusjakson aikana seurataan tavoitteiden toteutumista/saavuttamista?

- ☐ Kerran kuussa
- ☐ Joka toinen kuukausi
- ☐ Joka kolmas kuukausi
- ☐ Harvemmin
- ☐ Useammin

8. Miten asiakasperheiden tilannetta seurataan perhekuntoutusjakson jälkeen?

9. Näetkö, että asiakasperheet hyötyvät perhekuntoutuksesta? Miten?

10. Mikä on mielestäsi hyvää/toimivaa perhekuntoutuksessa? (Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.) Mikäli mieleesi tulee jokin muu, kuin tässä valmiiksi annetut vastausvaihtoehdot, vastaa omin sanoin kysymykseen 11.

- ☐ Toimiva kokonaisuus
- ☐ Menetelemäosaaminen
- ☐ Yhteistyö asiakkaiden kanssa
- ☐ Asiakassuhteen rakentaminen
- ☐ Yhteistyö henkilökunnan välillä
- ☐ Moniammatillinen työskentely

11. Jokin muu, mikä?

12. Mikä perhekuntoutuksessa ei ole toimivaa? Perustele lyhyesti.

13. Miten kehittäisit perhekuntoutusta?

Liite 2: Tutkimuslupa Karviainen

Perusturvakuntayhtymä Karviainen
 Palvelupäällikkö, perhekeskus
 Tutkimusluvat

Viranhaltijapäätös
 05.10.2022

1 (2)
 § 21

Salassa pidettävä

Julkisuuslaki (621/1999) § 24

KARDno-2022-89

**Tutkimuslupa Laurea Lohja ammattikorkeakoulu laitosperehkontoutuksen vaikuttavuus
 Teija Sirkiä ja lina Rissanen**

Hakijat/ asianosaiset: Teija Sirkiä ja lina Rissanen, Karviaisen lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät

Selostus asiasta: Sirkiä ja Rissanen opiskelevat Lohjan Laureassa ja ovat tekemässä opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on tutkia lastensuojeluyksikkö Humanan Niittypolun yksikön laitosperehkontoutuksen vaikuttavuutta työntekijöiden näkökulmasta. Laitosperehkontoutuksen näkökulman laajentaminen tuottaa tutkimukseen lisää vaikuttavuutta, ja siksi tutkimukseen otetaan lisäksi myös heidän kanssaan yhteistyötä tekeviä PTKY Karviaisen lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöitä. Perusturvakuntayhtymä Karviainen on yhteistyökumppani, jonka kanssa lastensuojelulaitoksella on paljon yhteistyötä. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä on: Miten vaikuttavaa perehkontoutus on perheille ja miten sitä voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perehkontoutuksessa työskentelevien näkökulmasta?

Tarkempi tutkimussuunnitelma on tämän päätöksen liitteenä.
 Tutkimusta varten Teija Sirkiä ja lina Rissanen hakevat tutkimuslupaa.

Päätöksen peruste

Hallintosääntö § 10

Päätös

Myönnän tutkimusluvan hakemuksen mukaisesti.

Tiedoksi

Teija Sirkiä ja lina Rissanen @student.laurea.fi

Allekirjoitus

Perusturvakuntayhtymä Karviainen
Palvelupäällikkö, perhekeskus
Tutkimusluvut

Viranhaltijapäätös
05.10.2022

2 (2)
§ 21

Oikaisuvaatimus

§ 21

Oikaisuvaatimusohje

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kaupungin /kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimus tehdään

Perusturvakuntayhtymä Karviaisen yhtymähallitus, PL 114, 03101 Nummela

Oikaisuvaatimus voidaan toimittaa myös sähköpostilla osoitteeseen: posti@karviainen.fi.

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Kaupungin/kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, kolmen päivän kuluttua sähköpostin lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle valitusajan kuluessa ennen sen viimeisen päivän virka-ajan päättymistä.

Tiedoksiantopäivää ei lueta määräaikaan. Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arklauantai, oikaisuvaatimuksen saa jättää ensimmäisenä arkipäivänä tämän jälkeen.

Liite 3: Tutkimuslupa Lohja

LOHJAN KAUPUNKI
LOJO STAD

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Nuoris- ja erityispalvelujen päällikkö

10.10.2022 § 30/2022

398/13.00/2022

Tutkimuslupa sosionomin tutkinnon opinnäytetyötä varten

Lohjan Laurean sosionomiopiskelijat Teija Sirkkiä ja Iina Rissanen ovat anoneet tutkimuslupaa sosionomiopintojen opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön aiheena on Perhekuntoutuksen vaikuttavuus ja miten sitä voitaisiin kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta. Tutkimus tehdään Humanan Niittypolun kuntoutusyksikköön. Tutkimus on tarkoitettu toteuttaa sähköisenä kyselynä, joka koostuu avoimista ja monivalintaisista kysymyksistä. Kyselyyn osallistuu perhekuntoutuksen työntekijöitä, sosiaalityöntekijöitä Lohjalta, Nurmijärveltä ja Perusturvakuntayhtymä Karviaiselta. Tutkimusta ohjaa Laurean opettaja [REDACTED]. Tutkimusta toteutettaessa on noudatettava tietosuojalain mukaisia ohjeistuksia.

Teija Sirkkiä ja Iina Rissanen ovat hakemuksensa yhteydessä esittäneet asianmukaiset dokumentit (tutkimussuunnitelma). Tutkimuksen yhteenvedo luovutetaan Lohjan kaupungin käyttöön ja hyödynnettäväksi sosiaalityön kehittämisessä.

Päätös Päätän myöntää sosionomiopiskelijoille Teija Sirkkiä ja Iina Rissanen tutkimusluvan opinnäytetyön tutkimukseen, jonka aiheena on Perhekuntoutuksen vaikuttavuus ja miten sitä voidaan kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhekuntoutuksessa työskentelevien näkökulmasta.

Päätösoikeus:

Lohjan kaupungin hallintosääntö luku 5 § 2.

Allekirjoitus ja nimenselvennys[REDACTED]
Nuoris- ja erityispalvelujen päällikkö**Pöytäkirjan nähtävilläolo ja oikaisuvaatimusohje**

Pöytäkirja on yleisesti nähtävänä Lohjalla 11.10.2022.

Tähän päätökseen tyytymätön ei saa hakea muutosta oikaisuvaatimuksella tai kunnallisvalituksella, koska päätös koskee virka- ja työehtosopimuksen soveltamista. Virka- ja työehtosopimuksen soveltamista koskeva asia voidaan saada vireille kunnallisen pääsopimuksen mukaisessa neuvottelumenettelyssä (kunnallinen virkaehtosopimuslaki 26 §)

LOHJAN KAUPUNKI
LOJO STAD

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Nuoriso- ja erityispalvelujen päällikkö

10.10.2022 § 30/2022

Otteen oikeaksi todistaminen ja täytäntöönpano

Otteen oikeaksi todistaa Lohjalla 10.10.2022

toimistosihteeri

Täytäntöönpano

Lähetetty tiedoksi sähköpostilla 10.10.2022

Teija Sirkä, Iina Rissanen ja